

Weesperstraat 3
1018 DN Amsterdam
Nederland
Telefoon +31(0)208000400
Fax +31(0)207173648
info@freepressunlimited.org
www.freepressunlimited.org

Datum: 21 augustus 2015

Aan: De Minister-President, Minister van Algemene Zaken, de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de Minister van Defensie, de Minister van Veiligheid en Justitie

Van: Leon Willems
Free Press Unlimited

Excellenties,

Free Press Unlimited zet zich wereldwijd in voor de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid, fundamentele democratische rechten die sinds jaren niet meer zo sterk onder druk hebben gestaan. Ook in landen waar het slecht met de persvrijheid is gesteld, werken wij aan de creatie van een zogenaamde *enabling environment* voor de media: een omgeving waarin media veilig en ongehinderd hun werk kunnen doen, zodat burgers goed geïnformeerd blijven en op basis daarvan beslissingen kunnen nemen. 'People deserve to know' is dan ook het motto van onze organisatie.

Uiterekend de Nederlandse overheid, waarmee wij zo nauw samenwerken om deze doelstelling te verwezenlijken, komt nu met een wetsvoorstel dat zo'n vrije omgeving voor de journalistiek in eigen land drastisch beperkt. Uw Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2015, die hier ter consultatie wordt aangeboden, schendt elementaire rechten en vrijheden met betrekking tot het privéleven van personen, de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid, vrijheden die onder andere zijn gegarandeerd in de Grondwet (artikels 7, 10 en 13), de Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM artikels 8 en 10), het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR artikels 17 en 19) en jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM).

Uit de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties willen we de artikel 12 naar voren halen:

Niemand zal onderworpen worden aan willekeurige inmenging in zijn persoonlijke aangelegenheden, in zijn gezin, zijn tehuis of zijn briefwisseling, noch aan enige aantasting van zijn eer of goede naam. Tegen een dergelijke inmenging of aantasting heeft een ieder recht op bescherming door de wet.

Praktijken waarbij geheime diensten telefoonverkeer, e-mail, websites en andere communicatiemiddelen van onverdachte burgers mogen verzamelen, analyseren en bewaren, en die bekend staan onder de term 'massa surveillance', staan op zeer gespannen voet met genoemde verklaringen en verdragen. Datzelfde geldt voor hackersactiviteiten waarbij geheime diensten voor informatie over een 'target' ongevraagd systemen binnendringen (en beschadigen) van nietsvermoedende derden

Weesperstraat 3
1018 DN Amsterdam
Nederland
Telefoon +31(0)208000400
Fax +31(0)207173648
info@freepressunlimited.org
www.freepressunlimited.org

die nergens van worden verdacht. Toch staat de concept-WIV deze omstreden praktijken in ruime mate toe. Daar moet, zo veronderstellen wij, een zeer bijzondere reden voor zijn. Maar nergens, ook niet in hoofdstuk 9 van de Memorie van Toelichting over de grondrechtelijke en mensenrechtelijke aspecten van het wetsvoorstel, legt de wetgever uit welke buitengewoon zwaarwegende kwestie(s) het opzij schuiven van enkele van onze meest basale grondrechten rechtvaardigen.

Free Press Unlimited is niet tegen modernisering van de wetgeving op het gebied van de inlichtingen en veiligheidsdiensten. We erkennen de noodzaak om doelgericht en efficiënt onderzoek te kunnen doen naar personen of organisaties waarvan een ernstig vermoeden bestaat dat zij een gevaar vormen voor de samenleving. Dit wetsvoorstel schiet zijn doel echter ver voorbij en behandelt iedere burger als verdachte.

In deze consultatie richten wij ons op de wetsartikelen die de doelstellingen en idealen van Free Press Unlimited raken en die van invloed zijn op het functioneren van de media, op de journalistieke bronbescherming en op de vrijheid van meningsuiting in Nederland. Wij willen wijzen op het verstrekende chilling effect (het verschijnsel waarbij journalisten en bronnen zich niet meer durven uit te spreken en burgers bepaalde nieuwsbronnen mijden uit vrees voor repercussies) dat uitgaat van dit wetsvoorstel, mocht deze in de huidige vorm worden aangenomen.

Vanuit deze overweging komt Free Press Unlimited tot de volgende drie bezwaren:

1. De wetgever dekt zich in tegen beschuldigingen van schending van de journalistieke bronbescherming door een extra waarborg te stellen: *“De uitoefening van een bevoegdheid als bedoeld in paragraaf 3.2.2 jegens een journalist, waarbij de uitoefening is gericht op het achterhalen van de bron van de journalist, is slechts toegestaan, indien de rechtbank Den Haag daartoe, op verzoek van Onze betrokken Minister, toestemming heeft verleend.”* (paragraaf 3.2.2, bijzondere bevoegdheden van de diensten, artikel 24, vierde lid). Meer hierover valt te lezen op pagina's 35 en 185 van de toelichting. Het klinkt alsof de journalistiek bronbescherming goed is gewaarborgd. Maar hoe denkt de wetgever deze te kunnen garanderen als de diensten tegelijkertijd brede bevoegdheden genieten tot het aftappen, ontvangen, opnemen en afluisteren van elke vorm van communicatie zoals bedoeld in artikel 33? Welke garantie kan de wetgever bieden dat als gevolg van de bevoegdheden in artikel 33 niet onverhoopt de communicatie tussen een journalist en diens bron wordt onderschept en de identiteit van de journalistieke bron aan het licht komt? Wij vinden in de tekst geen antwoord op die vragen en willen daarom dat artikel 33 en alle andere daartoe relevante artikelen geschrapt worden.

Weesperstraat 3
1018 DN Amsterdam
Nederland
Telefoon +31(0)208000400
Fax +31(0)207173648
info@freepressunlimited.org
www.freepressunlimited.org

2. De diensten mogen mensen van wie wordt vermoed dat ze kennis dragen van de wijze van versleuteling van gegevens *verplichten* medewerking te verlenen tot het ontsleutelen van deze gegevens (artikel 30, vijfde en achtste lid). Vervolgens wordt zo'n zelfde bevoegdheid verleend als het gaat om onderzoek van communicatie (artikel 32, gericht op specifieke personen en organisaties, en artikel 33, 'massa surveillance'). Deze medewerkingsplicht krijgt nader invulling in paragraaf 3.2.2.7.6, medewerkingsplicht bij ontsleuteling communicatie, artikel 41. Heeft de wetgever nagedacht over de gevolgen van bovengenoemde bepalingen voor geautomatiseerde systemen die juist functioneren dankzij het vertrouwen van de gebruiker in de veiligheid en integriteit van het systeem, bijvoorbeeld door het gebruik van cryptografische sleutels? Free Press Unlimited denkt hierbij bijvoorbeeld aan het Nederlandse klokkenluidersplatform Publeaks. Dit platform heeft een belangrijke maatschappelijke functie die zeer onder druk komt te staan als het wetsvoorstel in de huidige vorm wordt aangenomen. Wij lezen nergens hoe de wetgever schade aan dergelijke systemen denkt te voorkomen. Wij vinden dat beveiligde systemen die in dienst staan van (pers)vrijheid en democratie niet gedwongen mogen worden hun beveiliging prijs te geven en willen daarom dat alle daartoe relevante artikelen geschrapt worden.
3. Uit het wetsvoorstel en hoofdstuk 9 van de toelichting maken wij op dat de wetgever niet heeft nagedacht over het 'chilling effect' op de persvrijheid en de vrijheid van meningsuiting. Dit zijn grondrechten die worden gewaarborgd in artikel 7 van de Grondwet, artikel 10 van het EVRM, en artikel 19 van het IVBPR. Het chilling effect ten gevolge van brede bevoegdheden tot surveillance, en de gevolgen daarvan voor het recht op vrijheid van meningsuiting en persvrijheid, zijn door de Verenigde Naties erkend, zie rapport A/HRC/23/40 (Report of the Special Rapporteur to the Human Rights Council on the implications of States' surveillance of communications on the exercise of the human rights to privacy and to freedom of opinion and expression). Dit geldt niet alleen voor de communicatie tussen burgers maar ook voor de nieuwsconsumptie: door de voorgestelde massa surveillance weet de overheid exact welke nieuwsbronnen door welke burgers worden geraadpleegd, van volkskrant.nl tot wikileaks.org. We vragen ons af hoe de wetgever het chilling effect van het wetsvoorstel denkt te beperken en denkt te rijmen met de principes van noodzakelijkheid, proportionaliteit en subsidiariteit en met de democratische normen en waarden. Wij vinden dat er eerst een brede maatschappelijke discussie dient plaats te vinden over deze en andere gevolgen die de conceptwet kan hebben alvorens er ook maar iets aan het parlement wordt voorgelegd.

Weesperstraat 3
1018 DN Amsterdam
Nederland
Telefoon +31(0)208000400
Fax +31(0)207173648
info@freepressunlimited.org
www.freepressunlimited.org

Free Press Unlimited is bovendien van mening dat er verdere punten van aandacht zijn die wellicht niet direct volgen uit de journalistieke focus van onze organisatie, maar die naar onze stellige overtuiging een grote inbreuk maken op kernwaarden van de Nederlandse samenleving. Daarom onderschrijft Free Press Unlimited nadrukkelijk de reacties op het huidige wetsvoorstel van gelijkgezinde organisaties uit het maatschappelijk middenveld, waaronder die van Bits of Freedom, ISOC/AMS-IX, Boekx Advocaten en Greenhost.

Free Press Unlimited verzoekt u dringend om onze aanbevelingen en de aanbevelingen van bovengenoemde organisaties mee te nemen bij de verdere parlementaire behandeling van de wetsvoorstellen. Free Press Unlimited is graag bereid nader met u van gedachten te wisselen over deze aanbevelingen.

Hoogachtend,

Leon Willems
Directeur Beleid en Programma's
Free Press Unlimited